

I 1969 efter tre års kulturevolution var der administrativt kaos i Kina. Det Kinesiske Kommunistparti var nærmest brudt sammen på grund af rødgardisternes mistænkeliggørelse af og aktioner imod en stor del af de centrale og lokale ledere. Mange af rødgardisternes aktioner var pinlige for den politiske ledelse, idet flere udenlandske ambassader blev angrebet, og både hollandske, franske og indiske diplomater blev taget som gidsler i kortere tid af rødgardister.

På KKP's 9. partikongres i april 1969 blev *Kulturrevolutionen* erklæret for afsluttet. Lin Biao var hovedtaler på konferencen, og han hyldede som sædvanlig Mao i bombastiske vendinger, og hans egen placering som nr. to i det politiske hierarki blev slået fast. *Kulturrevolutionen* gik herefter ind i en roligere fase, men den fortsatte de følgende år. Folkets Befrielseshær havde overtaget mange af de samfundsfunktioner, som KKP havde varetaget før *Kulturrevolutionen*. Men selv om de kulturrevolutionære kræfter også stod stærkt i Politbureauet, lykkedes det de mere moderate kræfter omkring Zhou Enlai at få sikret en fortsat udvikling af økonomien. Og langsomt fik disse kræfter også styrket KKP's rolle på andre områder i samfundet.

Everyday scenes in the Cultural Revolution.

The 'jet-plain' position (*left*) and brutal hair-cutting, always under a picture of Mao.

FLYVERSTILLING

Scener fra rødgardist-aktioner under Kulturrevolutionen: Ydmygelse i flyver-stilling og tvangsklipning

LIN BIAOS FALD 1971

Forsvarsminister Lin Biao havde som øverstbefalende for Folkets Befrielseshær og som chefileolog samt øverste koordinator for *Kulturevolutionen* en meget væsentlig rolle i kinesisk politik efter 1966. Meget tyder på, at Lin Biao i 1971 havde fået en så central position og så meget magt, at Mao følte sig truet af ham – selv om Lin Biao offentligt fremstod som Maos mest fanatiske tilhænger og støtte. Det skyldtes ikke mindst Lin Biaos meget stærke kontrol med statsapparatets primære magtmiddel: Folkets Befrielseshær.

Mao skulle i sensommeren 1971 have haft planer om at få Lin Biao fjernet. I et forsøg på at komme Mao i forkøbet planlagde Lin Biao sammen med sin søn, der var officer i flyvevåbenet, et kup mod Mao. Ifølge centrale kilder blev kupplanerne afsløret af Lin Biaos egen datter, der var rødgardist, hun røbede planerne over for Zhou Enlai. Zhou sørgede for, at sikkerhedsvagter bragte Mao i sikkerhed, og Lin Biaos kupplaner var derefter udsigtsløse. Han forsøgte derfor sammen med sin familie at flygte til Sovjetunionen i et militærfly. Flyet forulykkede imidlertid i Den Mongolske Folkerepublik – muligvis på grund af mangel på brændstof. Alle ombord på flyet omkom.

Flugten og ulykken skete den 13. september 1971, og enhver omtale af Lin Biao ophørte samtidig i Kinas aviser og radio/tv. Men den kinesiske befolkning fik først et år senere viden om, hvilken skæbne Mao Zedongs nære allierede og efterfølger havde fået. Hvis ikke Kulturrevolutionens omvæltninger og politiske udrensninger i toppen af KKP havde gjort kineserne forvirrede, gjorde Lin Biaos fald det i hvert tilfælde: hvis der var to der havde stået sammen i kinesisk politik i mere end ti år, var det Mao & Lin Biao. Nu forsvandt Lin Biao først helt fra offentligheden, og derefter blev han fremstillet som indbegrebet af alt det, Mao og hans lære var imod.

DE DANSKE KINESERE

- ♦ Socialisme/kommunismen er i sit udgangspunkt en international bevægelse. Men inden for den socialistiske internationale udviklede der sig allerede i slutningen af 19. og begyndelsen af 20. århundrede to fløje, nemlig den reformerede fløj, der ville gennemføre socialismen ad demokratisk vej via de parlamentariske institutioner og den revolutionære fløj, der mente, at der måtte en voldelig omvæltning af samfundet til for at revolutionen kunne gennemføres. Denne splittelse blev til historisk virkelighed med Den Russiske Revolution i 1917, hvor kommunisterne sejrede.
- ♦ Med Sovjetunionens store prestige efter Anden Verdenskrig og indflydelse i Østeuropa, og med Den Kinesiske Revolution i 1949, så det ud til, at kommunismen som samfundssystem udgjorde et reelt historisk alternativ til den vestlige kapitalistiske samfund. Men forbrødringen mellem den russiske og kinesiske kommunisme varede kort, og de to store socialistiske lande kom på baggrund af forskellige opfattelser af den rette vej til socialisme på kant med hinanden i slutningen af 1950'erne, og det kom til et åbent brud i begyndelsen af 1960'erne.
- ♦ I mellemtiden var der også en splittelse inden for venstrefløjen efter Stalins død, og navnlig efter den sovjetiske invasion i Ungarn i 1956. Dette havde i Danmark ført til en splittelse af det danske kommunistiske parti, DKP. Dette resulterede i dannelsen af Socialistisk Folkeparti, der oprindeligt opfattede sig som et kommunistisk, men uafhængigt parti.
- ♦ Imidlertid var der på venstrefløjen blandt andet hos nogle DKP'ere en vis sympati for den kinesiske socialisme.

- ♦ I 1968 blev Kommunistisk Forbund for Marxister Leninister, KFML, dannet med Benito S. cozzi som formand. Denne partiforberevende organisation så sig selv som den danske repræsentant for den kommunistiske verdensbevægelse med det kinesiske kommunistparti, KKP, i spidsen. KFML var en ganske lille gruppe på den splittede danske venstrefløj, men de følte sig i 1970'erne stærke nok til at stifte Kommunistisk Arbejderparti, KAP. Så Danmarks maoistiske kommunistparti blev stiftet kort efter Mao Zedongs død. Partiet nåede i slutningen af 1970'erne op på ca. 1000 medlemmer, og disse politisk meget aktive mennesker formåede at gøre sig gældende inden for visse fagforeninger. De var aktive blandt de københavnske postarbejderne, hvor de blandt andet forsøgte at sabotere arbejdet med at modernisere Københavns Postterminal til modernerne og dermed arbejdskraftbehovende teknologi. KAP'erne, de "kinesiske" muldvarpe, blev mødegået meget kontant af den etablerede fagbevægelse, uanset om den var socialdemokratisk eller DKP-orienteret, i den såkaldte "kineserhetz".
- ♦ KAP udgav en ugeavis, *Arbejderavisen*, som kun de fagpartimedlemmer abonnerede på. Til trods for at partiet foragtede de socialistiske partier, der støttede Socialdemokratiet, besluttede man sig for at stille op til Folketinget i 1979 for at bruge en repræsentation her som et forum for propaganda. Imidlertid opnåede partiet kun 13.000 stemmer, omkring en halv procent, hvilket jo langt fra var nok til at skaffe det repræsentation i Folketinget. Ved valget i 1981 blev resultatet langt dårligere, da partiet her kun fik 1000 stemmer. Med Murens fald i 1989 og Sovjetunionens kollaps i 1991 mistede den kommunistiske bevægelse fuldstændigt vind i sejlene.
- ♦ I KAP havde man set med skepsis på den udvikling, der foregik i Kina, efter at Deng Xiaoping iværksatte de moderniseringer, der skulle stimulere den økonomiske vækst, men som samtidig også betød, at Kina bevægede sig væk fra den dogmatiske, politiske kommunisme. Samtidig kom det frem, at Kulturrevolutionen fra 1966-1976 ikke havde været det opbyggelige samfundsekperiment, som KAP, maoister i andre lande og mange på den danske venstrefløj havde troet og håbet på.
- ♦ Som resultat af Murens fald blev Enhedslisten blev dannet i 1989 af DKP og rester af den danske venstrefløj, men da KAP altid havde opfattet DKP som et stalinistisk og forstokket kommunistparti, betød det, at DKP ikke kunne acceptere, at KAP kom med i Enhedslisten, og derfor opløste partiet sig selv i 1994 efter at have udspillet sin "historiske rolle".

MAGTKAMPEN OP TIL MAOS DØD

Efter Lin Biaos fald tyder meget på, at Mao gradvist mistede grebet om magten. Han var synligt svækket af Parkinsons syge. Da Lin Biao var væk, opstod der et magttomrum i KKP omkring positionen lige under Mao. Det betød, at to fraktioner kom ud i en magtkamp. Det drejede sig om *Firebanden* med Jiang Qing som den ledende skikkelse. Denne gruppe ønskede at fortsætte *Kulturrevolutionen* og gik ind for en hastig udvikling frem imod et kommunistisk samfund præget af størst mulig lighed. Den anden gruppe var centreret omkring Zhou Enlai, hvis stilling var blevet styrket efter hans afsløring af Lin Biaos kupplaner, og den i 1973 rehabiliterede Deng Xiaoping. Denne fraktion ville standse *Kulturrevolutionen* og slå ind på en mere moderat kurs med vægt på en stabil politisk udvikling og en modernisering af den kinesiske økonomi. Kampen drejede sig dybest set om, hvilken gruppe der skulle til magten – og hvilken politik der skulle føres i Kina – efter den stadigt mere svækkede Maos død.

I 1973 forsøgte *Firebanden* at styrke deres position ved at iværksætte en kampagne, som formelt var rettet imod Konfuzi og Lin Biao, men som i virkeligheden var en slet

skjult kritik af "*den pragmatiske klike*" omkring Zhou Enlai og Deng Xiaoping. Kampagnen var et forsøg på at puste nyt liv i *Kulturrevolutionen*, og den fik en vis gennemslagskraft, selv om mange kinesere nu var grundigt trætte af *Kulturrevolutionen* og de mange politiske kampagner. Firebandens overordnede mål med kampagnen: At få afsat Zhou og Deng lykkedes i første omgang ikke.

Zhou Enlai havde gennem hele *Kulturrevolutionen* haft en modererende indflydelse på begivenhederne, og han havde med held kæmpet for at holde det kinesiske produktionsapparat i gang. Zhou var også arkitekten bag den udenrigspolitiske åbning over for USA, som Kina foretog 1971-72. Alt dette øgede hans prestige i store dele af Partiet og hans popularitet i befolkningen. Han fik som nævnt rehabiliteret Deng Xiaoping, og i 1975 blev Deng igen generalsekretær i KKP's Centralkomité. Zhou Enlai var født i 1898, og i løbet af 1970'erne blev hans helbred stadig svagere, og i januar 1976 døde han af kræft.

Tre måneder efter Zhou Enlais død benyttede mange Beijing-borgere den årlige Qingming fest, hvor man mindes sine afdøde slægtninge, til at vise deres respekt for Zhou Enlai med blomster, bannere, plakater og digte ved mindestøtten for Den Kinesiske Revolutions helte på Tian'anmen-pladsen. De fredelige demonstrationer begyndte den 4. april og fortsatte den følgende dag, hvor der var over 100.000 mennesker på pladsen. Firebandens medlemmer, der i høj grad kunne påvirke den stærkt svækkede Mao Zedong, blev nervøse for den stærke folkelige opbakning til den moderate fløj, som demonstrationerne var udtryk for. Om aftenen blev pladsen ryddet af styrker fra Folkets Befrielseshær, og mellem 500-1000 mennesker blev arresteret og sendt i fangelejlere.

Den følgende dag blev demonstrationerne fordømt af KKP's Politbureau, og Deng Xiaoping blev – for anden gang – afsat fra alle sine politiske poster. Maos nye protegé Hua Guofeng blev udnævnt til viceformand for KKP's Centralkomité og premierminister. Det var Hua – et relativt ubeskrevet blad i kinesisk politik – og ikke nogen fra de to stridende fløje, Mao havde valgt som sin efterfølger. Efter Zhou Enlais død og udrensningen af Deng Xiaoping stod den moderate fløj under alle omstændigheder uhyre svagt i midten af 1976.

Den 28. juli 1976 blev Hebei-provinsen i det nordlige Kina ramt af det største jordskælv, der har ramt landet i historisk tid. Hundredetusindvis af mennesker døde og endnu flere blev kvæstede. Ødelæggelserne var enorme, men Kina valgte i tråd med det selvforsyningsprincip, som var et centralt led i landets økonomiske politik, at takke nej til tilbud om hjælp fra udlandet. Ifølge kinesisk tradition blev dybdegående ændringer i landets politiske system, fx dynastiers fald, varslet af store naturkatastrofer.

Mao Zedong døde den 9. september 1976 – halvanden måned efter jordskælvet. Det har givet mange kinesere stof til eftertanke. Der blev erklæret en ugelang sørgeperiode, og Mao blevet hyldet som en stor politiker, filosof og statsmand både i Kina og i resten af verden – undtagen i Sovjetunionen og de østeuropæiske folkerepublikker. Helt efter Maos planer overtog Hua Guofeng alle Maos politiske og militære beføjelser. Men de efterfølgende begivenheder var til gengæld næppe designet af Mao. Den 6. oktober – altså mindre end en måned efter Maos død – blev hans hustru Jiang Qing og hendes tre fæller i Firebanden arresteret. Firebanden blev anklaget for alverdens forbrydelser, men primært gjort ansvarlige for *Kulturrevolutionens* udskejelser og de overgreb, der var blevet begået under den.

Ved udgangen af 1976 havde Hua Guofeng tilsyneladende sat sig tungt til rette som Kinas nye leder og Mao Zedongs arvtager, og han havde effektivt udmanøvreret sine politiske rivaler, idet begge fløje i 1970'ernes magtkampe var sat ud af spillet.

JIANG QING – MADAM MAO (1914-1991)

- ♦ Jiang Qing blev født i Shandong provinsen i 1914. Moren var kurtisane for en rig mand, og Jiang Qing voksede op i hans hjem. Hun opnåede tidligt berømmelse som skuespiller og filmstjerne i Shanghai, hvor hun levede et meget aktivt liv i 1930'erne. Hun havde to langvarige ægteskaber og studerede også drama og litteratur på universitetet.
- ♦ Da japanerne i 1938 besatte Shanghai flygtede Jiang Qing, der var blevet politisk bevidstgjort i det radikale politiske miljø i Shanghai, til kommunistpartiets base i Yan'an. Hun droppede tilværelsen på scenen for at spille en politisk rolle.
- ♦ I Yan'an mødte Jiang Qing Mao Zedong, der på det tidspunkt allerede var leder af KKP og gift med He Zizhen. Jiang Qing og Mao blev forelskede i hinanden, og de blev hurtigt gift, mens He Zizhen blev sendt til Moskva, hvor hun blev indlagt på et sindssygehospital.
- ♦ I 1940 fik Jiang Qing og Mao en datter. Jiang Qing fungerede i 1940'erne som Maos sekretær. I de første år efter kommunisternes magtovertagelse i 1949 spillede Jiang Qing en relativt tilbagetrukket politisk rolle.
- ♦ Det første område, hvor hun markerede sig for alvor, var den kunstneriske. Hun engagerede sig i kinesisk opera og ballet og instruerede selv flere forestillinger, der alle fremstillede en social virkelighed med stærke kontraster, og hvor det alene i kostumer og make-up var klart markeret, hvem der var helte (nemlig de revolutionære arbejdere eller bønder) og skurke (godsejere eller anti-revolutionære). Hendes indflydelse på, hvad der blev spillet på de kinesiske scener i perioden 1965-1976 var enorm. Hun var centrerede alle værker, som ikke harmonerede med hendes eget forenklet-revolutionære verdensbillede.
- ♦ Jiang Qing spillede en meget stor rolle i *Kulturrevolutionen*, og det var ikke mindst hende, der sørgede for, at den på mange områder fortsatte efter at den officielt var erklæret for afblæst i 1969. Hun placerede sig på den yderste kulturelle revolutionære venstrefløj, hvor hun sammen med sine nære allierede udgjorde *Firebanden*. Denne gruppe stod for en konsekvent fortsættelse af de ekstreme tendenser i Kulturrevolutionen. Hun var stærkt medvirkende til udrensningen af mange af de tidligere ledere i KKP.
- ♦ I 1970'erne udgjorde *Firebanden* venstrefløjen i den voldsomme magtkamp, der udspillede sig, mens Mao blev svækket af alderdom og sygdom. *Firebanden* indledte flere meget barske kampanjer mod deres modstandere, først og fremmest Deng Xiaopeng. Der er næppe tvivl om, at Jiang Qing gennem sine hensynsløse aktiviteter og sin skærsikre optræden, gjorde sig upopulær i meget store kredse i Kina.
- ♦ Maos efterfølger, den farveløse Hua Goufeng, foretog mindre end en måned efter Maos død i september 1976 det overraskende træk at arrestere Jiang Qing og hendes bande. De blev anklaget for en lang række forbrydelser under Kulturrevolutionen.
- ♦ Først i 1981 – efter at hendes ærkefjende Deng Xiaopeng var kommet til magten – begyndte retssagen mod hende og de andre medlemmer af *Firebanden*. Gruppen blev anklaget for at have forfulgt trekvart million mennesker og forårsaget mere end 30.000 menneskers død under *Kulturrevolutionen* – hvordan man var kommet frem til netop de tal fremgik ikke.
- ♦ Retssagen blev vist i kinesisk tv. Deng Xiaopeng ville dermed markere, at en ny og mere åben periode var indledt. Jiang Quig viste ingen tegn på anger og forsvarede sig indædt mod anklagerne, og hun hævdede, at hun blot havde forsvaret og adlydt Formand Mao.